

ХОР «ГОМІН» ТА УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

«Гомін» — аматорський етнографічний хор. Це ціла епоха в громадсько-культурному житті України другої половини ХХ — початку ХХІ ст. За своїм спрямуванням і характером діяльності він посідає особливе місце в історії духовної культури України та її національного відродження. Саме цей хор першим у Києві після довгих років заборон заспівав «Ще не вмерла Україна», «Не пора, не пора», «За Україну з вогнем завзяття», «Ой у лузі червона калина», «Боже Великий, Єдиний» та багато інших українських патріотичних пісень.

У той час (а це були 1988—1989 роки, коли активна боротьба проти імперського гніту тільки розгорталась) публічне виконання таких творів, ясна річ, мало не тільки художнє значення, а насамперед політичне. Вони звучали як виклик імперському деспотизму, як рішучий вияв нашого прагнення до свободи і незалежності. Отже, хор «Гомін» вніс свою частку в справу відродження української державності.

Закономірним є й те, що саме хор «Гомін» із багатьма присутніми 24 серпня 1991 року біля стін Верховної Ради привітав проголошення незалежності України гімном «Ще не вмерла Україна», бо «Гомін» до цього визначального історичного моменту вже був підготовлений.

Саме хор «Гомін» супроводжує такі важливі політичні акції, як з'їзди Народного Руху України, товариства «Просвіта», блоку «Наша Україна», з'їзди Спілки офіцерів України, товариства «Меморіал», демократичних сил, політв'язнів та репресованих, всенародні віча, День Києва, День Незалежності, День Злуки, День Конституції України. Він виступав на Майдані Незалежності в дні Помаранчевої революції, на вечорах, присвячених видатним постатям нашої історії та культури — Євгенові Коновальцю, Симону Петлюрі, Андрію Мельнику, Степанові Бандері, Романові Шухевичу, Олені Телізі, Олегу Ольжичу...

Співали гомінчани на відкритті пам'ятників та меморіальних дощок Великим Українцям — Павлові Чубинському, Дмитрові Загулу, Василеві Стусу, В'ячеславу Чорноволу, Олегу Ольжичу, Миронові Орлику; на відкритті музею Івана Гончара, Олені Теліги... Щорічно співає хор на Шевченківських святах біля пам'ятника Т. Шевченкові 9 березня та 22 травня (Київ), біля пам'ятного хреста жертвам сталінського терору в сумнозвісній Биківні.

Заснував цей хор у 1969 році відомий український музикознавець-фольклорист, кандидат мистецтвознавства Леопольд Ященко (нар. 2. VI. 1928, Київ). Це були сумні часи брежневського «застою», коли планомірно нищилися національні культури, мова, пісні, обряди та звичаї народів, що входили до тодішнього Радянського Союзу. «Гомін» зорганізувався за ініціативою і сприяння світоча нашої науки й культури, до якого горнулися українці, Івана Гончара, котрий, як і Л. Ященко, жив Україною і працював для її блага. Він зі свого унікального приватного музею, відомого в усьому світі, одягнув у народні строї перших гомінчан, які вперше вийшли співати веснянок на схили Дніпра, а згодом на Трухановому острові також уперше влаштували свято Купала.

Л. Ященко згуртував навколо себе патріотично налаштовану інтелігенцію, котра, як і він, леляла в серці ідею відродження української національної культури. Любов до пісні й України єднала людей різного віку й професій. Одними з перших гомінчан були Ніна Матвієнко, Раїса Решетняк, Олесь Харченко, Надія Світлична, Володимир Мулява, Лідія Орел, Володимир Данилейко, Ігор Голобуцький, Стефанія та Юрій Гулії, Євген та Віра Чередниченки, Алла та Іван Дебелюки, Віктор Андрійчук, Михайло Гуць, Алла Чигирин, Людмила Заковоротня, Анатолій Гоц, Ірина Монкевич, Петро Приймаченко... Дехто з них — І. Дебелюк, І. Голобуцький, В. Андрійчук, М. Гуць — і нині продовжують співати в цьому хорі і навіть не мислять свого життя поза ним.

Та ці гарні починання задушили у сповитку. У 1971 році хор «Гомін» був ліквідований як «націоналістичний», його учасників почали переслідувати, а самого Л. Ященка (на той час уже безробітного) виключили зі Спілки композиторів України (поновили в 1989 році). Причина одна — хор «Гомін» не вписувався в компартійну програму і мав яскраво виражений український національний характер. Приводом до розправи було те, що деякі учасники хору брали участь у вшануванні свята Т. Шевченка біля його пам'ятника 22 травня, що тоді заборонялося. Якщо врахувати, що в той же час був ліквідований і хор «Жайворонок» — базовий колектив Міністерства культури Укра-

їни для впровадження в побут сучасних свят і обрядів, то стає ясно, що удар був спрямований не так проти Л. Ященка, як проти нашого національного відродження, проти нашої народної культури.

Хор відродився влітку 1984 року, виступивши в Гідропарку на святі Купала. Але й далі зазнавав переслідувань з боку влади.

«Гомін» — носій кращих традицій української хорової культури. Головна мета колективу — відродити народні традиції, розбудити національну свідомість українців та запалити в їхніх серцях вогонь любові до рідного краю, його культури, зневаженого рідного слова.

У репертуарі хору кількасот пісень. До складу «Гомону» входять ансамблі: академічний — «Криниця», автентичного фольклору — «Радосинь», чоловічий гурт «Козаки», народні музики — сімейний ансамбль Верboveцьких. З «Гомону» виділився в самостійний колектив відомий гурт «Чумаки». Наявність у «Гомоні» ансамблів різного стилю і напрямку дозволяє якнайповніше розкрити багатство і розмаїття нашої пісенної культури і водночас якнайповніше використати головні можливості й нахили співаків.

У репертуарі хору календарно-обрядова поезія, що охоплює весь річний цикл: колядки й щедрівки, веснянки, купальські, петрівчані, обжинкові пісні. Щороку на Різдвяні свята «Гомін» виступає з колядками й щедрівками на столичних сценах Будинку вчених, Будинку вчителя, Будинку художника, Українського дому тощо. А молодіжна група хору колядує і щедрює також і по домівках киян. Серед колядок і щедрівок, що виконує «Гомін», є чимало рідкісних, оригінально інтерпретованих Л. Ященком, який гідно продовжує традиції Миколи Лисенка, Олександра Кошиця, Миколи Леонтовича, а саме: «Прилетіла ластівочка», «А в цьому дворі красная панна», «На горі, горі, в шовковій траві», «Ой красна-рясна в лузі калина», «Стояла сосна серед Дунаю», «Ой у Києві та й на торгіві»...

Серед веснянок та ігрових хороводів, що їх уперше вивів на сцену «Гомін», — «Ой по горі, по горі», «Берегом, берегом», «Коло млина калина», «Ой вербице», «Ой веснонько, весно»... Вже кілька років поспіль хор «Гомін» виступає з веснянками на перший день Великодня біля Михайлівського Золотоверхого монастиря, а на другий день в «Обливаний (Поливаний)» понеділок — у Музеї народної архітектури та побуту України.

Купальські й петрівчані пісні в обробках Л. Ященка («Купала на Йвана», «Ой по горі, по долині», «Ой да тихо, тихо Дунай воду несе», «Та через село та піч везено», «Ой на Івана, ой на Купала»), а також високомистецьку «Купальську ніч» (слова і музика Л. Ященка) «Гомін» виконує на народному святі Купала, яке відбувається щороку в Гідропарку на Венеціанській протоці на початку липня.

Не обминає «Гомін» і свято врожаю на терені Музею народної архітектури та побуту України, де виконує обжинкові пісні.

У репертуарі «Гомону» є чимало козацьких, рекрутських, стрілецьких та повстанських пісень, частину з яких хор виконує в обробках Л. Ященка: «Гей по синьому морю», «На вулиці сурма грає», «За байраком байрак», «Ой на горі, на Маківці», «За Україну», «Що за військо іде»... «Гомін» виконує також чимало пісень різних жанрів, музику й слова яких написав Л. Ященко: «Золотистий туман», «Київське танго», «Гей, Україно», «Збираймо родину», «Воскресни, Україно», «Вставай, козаче», «Слава героям», «Козацька слава», «За нашу Україну», «Ой зацвіла калинонька», «Молімся за Вкраїну»...

До глибини душі зворушують пісні, в яких Л. Ященко з боєм у серці передає страшну Чорнобильську трагедію «Покинуті оселі» та ін. У скорботні дні пам'яті жертв комуністичного голодомору в Україні учасники «Гомону» зі свічками в руках співають «Вічну пам'ять», «Гей розіслався сивий туман», «Порвалась остання струна» та інші жалобні пісні на Михайлівській площі зразу ж після поминальної панахиди біля пам'ятного знака жертвам голодомору.

Низку пісень виконує хор на слова Т. Шевченка та інших українських поетів.

Аудиторія хору — дуже розмаїта. Вона охоплює навіть будинки людей похилого віку та інвалідів. Частими гостями бувають гомінчани у військовиків. Останні дуже люблять слухати патріотичні пісні та нерідко просять у керівника хору їх ноти. Л. Ященко з радістю дає їм бажані партитури.

Пісні, які виконує «Гомін», різні за змістом і формою. Але всі вони полоняють душу людини, відкривають їй розум і серце нашого народу від сивої давнини до сьогодення, допомагають нам зберегти Україну, її багату духовність, традиції, звичаї та обряди, чистоту та принаду українського слова, без чого неможливе життя нашої нації.

Глибиною змісту й багатством мелодій пісні в майстерному виконанні «Гомону» зворушують і облагороджують слухача, а розмаїтий народний одяг із різних куточків України нагадує пишний різнокольоровий букет квітів, який вабить око глядача. Не часто тепер побачиш, щоб в Україні хористи були одягнені не у фабричні вишиванки, до того ж усі однакові, а в справжнісінькі різноманітні й різнобарвні стріи, виготовлені самими хористами або ж їхніми матерями чи бабусями.

Намагаючись відродити пісню в побуті, Л. Яценко запровадив ще й таку форму роботи, як *недільні масові співи* для всіх охочих, які влаштовуються в Центральному парку «Хрещатий» під девізом «Співаймо разом» за участю всіх присутніх на День Києва, День Конституції України, День Незалежності. Таке ж спрямування мають і календарні свята, що їх проводить «Гомін» на лоні природи та разом з іншими своїми симпатиками зачинає «Кривого танцю», влаштовує веселі забави. Недарма фахівці-музикознавці кажуть, що «Гомін» — «явище», «середовище».

Аматорському колективу «Гомін» присвоєно звання народного. Керівник хору Леопольд Яценко є лауреатом премії ім. Павла Чубинського (1992) та Національної премії України ім. Тараса Шевченка (1993).

Українські пісні, які пропагує Л. Яценко зі своїм хором «Гомін», — в найкращих своїх вимірах — це символ волі, героїки, мужності, всіх чеснот і високої моралі нашого народу, це духовний хліб, яким ми живимося і підживлюємо інших, це духовна зброя, якою перемагаємо в невеселі часи нашого буття. І ніякі ворожі сили не зможуть вбити її, як би їм цього не хотілося, як не зможуть знищити і України.

*О пісне! Від народу кров і плоть
Ти узяла, щоб лиш йому служити.
Тебе ніхто не зможе побороть,
Бо вільний дух твій правдою повитий!¹*

— наголосив Максим Рильський в поезії «З народного напившись джерела», — підкреслюючи волелюбність і невмирущість нашої пісні.

¹ *Рильський М.* Зібрання творів: У 20 т. — К., 1984. — Т. 4. — С. 315.

1. *Гулій Ю.* Гомін, «Гомін» та відгомін. — К., 2003.
2. *Гуць М.* Лицар народної пісні // Народна творчість та етнографія. — 1993. — № 5–6.
3. *Гуць М.* Концерти військово-патріотичних пісень народного хору «Гомін» Леопольда Яценка на Одещині // Народна творчість та етнографія. — 1997. — № 4.
4. *Гуць М.* Прапороносець відродження українського народного співу в Києві // Народна творчість та етнографія. — 2003. — № 4.
5. *Кагарлицький М.* Храм народної пісні // Вітчизна. — 1992. — № 4.
6. *Касьянов Г.* Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. — К., 1995. — С. 62.
7. *Міщенко К.* «Гомін» Яценка // Без цензури. — 2003. — № 17 (17) — 6 червня.
8. *Ясиновський В.* Дивак // Трибуна. — 1990. — №№ 10, 12; 1991. — № 1.
9. *Ясиновський В.* Піснею осяяний, піснею гартований // Сільські вісті від 24 лютого 2006 року.
10. *Яценко Л.* Відроджуймо в собі себе // Україна. — 1990. — № 15.

О. Зав'ялова
(Суми)

НЕОСТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ АНСАМБЛЕВИХ ЖАНРІВ КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

У вітчизняній музиці 60–90-і роки ХХ ст. позначилися складними стилістичними процесами. Для українських композиторів — це час опанування всіма можливими техніками та виражальними засобами епохи: додекафонією, серіальністю, сонорикою, алеаторикою тощо. Експериментування та апробація новітнього, мистецькі пошуки, спроби реформ здійснюються перш за все в камерно-інструментальній музиці. Наслідком вибуху національної свідомості постає «неофольклорна хвиля», провідним принципом якої є використання українського мелосу, народнопісенного варіювання, «думного» розгортання матеріалу на основі синтезу із сучасними музичними техноло-